

EURO KRİZİNİN AB VE TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: 2008 KÜRESEL KRİZİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

Ahmet Turan ÇETİNKAYA*

ÖZET

Para, tarihin her döneminde insan hayatının önemli bir parçası olmuştur. Devlet yapısının kurumsallaşmaya başladığı modern yüzyıldan itibaren ise para ve bunun türevi olan unsurlar devletler açısından kritik öneme sahip bir yapıya kavuşmuştur. Ortak bir politika belirleme açısından aynı para biriminin kurulması fikri Avrupa Birliğinde hayat bulmuştur. Ortak bir para biriminin kullanılması avantajları kadar dezavantajları da beraberinde getirmiştir. Bu dezavantajların başında bağımsız para politikası uygulamaktan yoksun kalmak gelmektedir. Bu bağlamda ABD kaynaklı 2008 Küresel finans krizi sonrası yaşanan olumsuz konjonktür AB ülkelerini borçluluk, finansman ve işsizlik temelinde etkilemiştir. Bu çalışmanın amacı, optimum para sahası temelinde Euro bölgesini incelemek ve 2008 Küresel Krizi bağlamında Avrupa borç krizinin AB ve Türkiye ekonomisine etkilerini incelemektir. Bu bağlamda Euro bölgesi ekonomileri ve Türkiye'nin söz konusu süreçte ekonomik olarak nasıl etkilendikleri araştırılacaktır. Çalışmanın başlangıç kısmında optimum para sahası teorisi tarihsel açıdan iki farklı açıdan incelenmiştir. İkinci kısımda Euro'ya geçiş sürecinde ve sonrasında AB ülkelerinin genel ekonomik durumları ortaya konulmuştur. Bu bağlamda özellikle borç sorunu ve kamu kesimi dengesi konularında ciddi sıkıntılar yaşayan GIIPS ülkelerinin ekonomik performansları incelenmiştir. Çalışma 2008 küresel krizinin Avrupa borç krizine evrilme sürecinin incelendiği bölümle devam etmiştir. Son bölümde ise bu krizin AB ve Türkiye ekonomisine etkileri temel makro ekonomik göstergeler baz alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Optimum Para Sahası, Euro Bölgesi, Avrupa Birliği, 2008 Küresel Finans Krizi, Avrupa Borç Krizi

THE EFFECTS OF EURO CRISIS ON E.U. AND TURKEY: AN EVALUATION IN THE CONTEXT OF THE CRISIS IN 2008

ABSTRACT

Money every period of history has been an important part of human life. State structure of the institutionalization of the modern century since the start of the factors which had gained currency and derivatives thereof having a structure critical for the state. The joint establishment of a single currency in determining a policy idea has found life in the European Union. Use of a common currency has brought the disadvantages as advantages. Come from deprived implement independent monetary policy at the beginning of this disadvantage. In this context, the downturn experienced after the 2008 global financial crisis has affected EU countries on the basis of indebtedness and unemployment. The main objective of this study is to examine the basis of optimal currency area and euro area economy in 2008 to investigate the effects of the European debt crisis, the EU and Turkey in the context of the global crisis. In this context, the euro area economy, together with the economic process of the country in question and Turkey who do not use the euro will study how they are affected. The start of the study, the theory of optimum currency area were examined from a historical perspective from two different angles. In the second part after the transition to the euro it has been introduced and the overall economic situation of the EU countries. The study of 2008 global crisis inverted the process of the European debt crisis has continued examining the department. In the case of the last chapter, the effects of this crisis on the EU and Turkey's economy is assessed on the basis of basic macro economic indicators.

Key words; Optimum Money Area, Eurozone, European Union, 2008 Crisis, Debt Crisis

* Ahmet Turan ÇETİNKAYA, Kara Harp Okulu, Kamu Yönetimi Bölümü, Ekonomi Anabilim Dalı, Öğretim Görevlisi, atcetinkaya@kho.edu.tr

Giriş

Para ve paraya ilişkin ekonomik yapılanmanın şekillenmesi, iktisat teorisinde önemli bir yer tutmuştur. Ülkeler arasındaki zaman algısı kısılrken, mekân algılarının değişmesinde de para çok önemli bir rol üstlenmiştir. Küreselleşme ve teknolojiye meydana gelen değişmelerden ülkelerin aynı zaman süreci içinde etkilenmesi ve coğrafi yapıların birbirine yaklaşması, para ve paranın yönlendirdiği yeni yapıların oluşumunu öne çıkarmıştır. Optimum para sahası oluşturan ülkeler, kurlar arasındaki belirsizliğin ortadan kalkması, farklı malların üretiminde uzmanlaşmanın sağlanması ve üye ülkeler arasında ticaretin ve yatırımların artması ile kazanç sağlamayı hedeflerler. Bu beklentilerin yanında para sahası oluşturulmasıyla üreticilerin saha içerisini tek bir pazar olarak algılamaları sağlanmakta ve üretimde ölçek ekonomilerinden yararlanma imkânı doğmaktadır. Optimum para sahası teorisi çerçevesinde şekillenen ve ekonomik entegrasyonun ileri aşamalarında olan parasal birlikler ise döviz kuru ve para politikasına yönelik belirsizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak düşünülmüştür. Ülkeler parasal birlik etrafında bir araya geldiklerinde, bağımsız para politikası uygulamalarından vazgeçerek, bir ülke gibi hareket etmeye başlar.

Bu bilgiler ışığında 1 Ocak 2002 tarihinde resmi olarak kullanılmaya başlanan Euro, parasal birlik anlamında uygulamaya geçmiş en önemli uygulamaların başında gelmektedir. Günümüzde 19 ülke, 345 milyon insan ve yaklaşık olarak 10 trilyon€ gibi bir ekonomik büyüklüğü temsil eden Euro parasal alanı derin bir ekonomik krizle karşı karşıyadır. 2008 küresel finans krizi Yunanistan başta olmak üzere başta Euro kullanan ülkeler olmak üzere Avrupa Birliği üye ekonomilerini kamu kesimi dengeleri bakımından zor durumda bırakmıştır. Yüksek kamu borcu, yüksek bütçe açığı ve sürekli açık veren cari denge Avrupa Birliği ekonomilerinde makroekonomik dengeleri altüst etmiştir. Bu süreçte hemen hemen bütün birlik üyeleri resesyona girmiş, işsizlik oranları krizin üzerinden 6 yıl geçmesine karşı %10 seviyesinin altına düşürülemediği. Bu süreçte Türkiye ekonomisi yaşanan bu krizden üzerine düşen payı almıştır. 2008-2012 arasındaki krizin tavan yaptığı dönemde Türkiye ekonomisi en büyük ticari ortağı olan AB'de yaşanan ekonomik bunalımdan ihracat ve turizm kanalıyla etkilenmiştir. Daralan Avrupa pazarı Türk şirketlerinin yeni Pazar arayış çalışmalarını hızlandırmış, Ortadoğu, Afrika ve Asya-Pasifik ülkeleri yeni ticari partnerler olarak bu dönemde ön plana çıkmıştır. Bu çalışmada optimum para sahası teorik çerçevesinde Euro'nun kullanımı ile Euro krizinin AB ve Türkiye ekonomisine etkileri incelenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın başlangıç kısmında optimum para sahasının teorik ve tarihsel gelişimi açıklanmıştır. İlerleyen bölümde bir optimum para sahası uygulaması olan Euro'nun kullanılmaya başlaması ve Euro'nun avantaj ve dezavantajları incelenmiştir.

2008 yılında yaşanan küresel finansal krizinin incelendiği bir sonraki bölümde bu krizin Avrupa borç krizine nasıl dönüştüğünü ve bu dönüşümün GIIPS ülkelerinde makro değişkenleri nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Son bölümde ise Türkiye ekonomisinin yaşanan bu krizden nasıl etkilendiği başta ihracat ve ithalat olmak üzere temel makroekonomik değişkenler bağlamında incelenmiştir. Ayrıca çalışmada literatüre ek olarak GIIPS ülkelerinde yaşanan krizin bu ülkeler temelinde Türkiye ekonomisine etkisi portföy yatırımları ve doğrudan yabancı yatırımlar açısından tartışılmıştır.

Optimum Para Sahasının Temelleri

Optimum Para Sahalarının(OPS) tartışılmaya başlandığı 1960'lı yıllar, Bretton Woods sabit döviz kuru sistemi, birçok ülkede sermaye kontrollerinin ve henüz yeni başlayan Avrupa entegrasyon sürecinin olduğu bir dönemdir. OPS teorisi bu yıllarda sabit döviz kuru sisteminin mi yoksa esnek döviz kuru sisteminin mi yararlı olduğuna ilişkin Avrupa ve Amerika ekonomilerinin özelliklerinin karşılaştırılmalarından doğan tartışmalar üzerine ortaya çıkmıştır. OPS, tek bir para biriminin veya birçok ülke parasının birbirine sabitlendiği ve tek bir para birimine dönüştürüldüğü coğrafi alan olarak tanımlanabilir.

OPS teorisi Mundell tarafından 1961 yılında yazılan “Optimum Kur Alanları Teorisi” adlı makalesiyle gündeme gelmiştir. Mundell makalesinde ulusal sınırların, kur alanları için optimal sınır olup olmadığı sorusunu gündeme getirmiştir. Mundell çalışmasında, kur alanını döviz kurlarının sabitlendiği yer olarak tanımlar ve uygun kur alanının ne olduğu sorusunu sorar. Ona göre, bir alanın OPS olabilmesi için bu alanın içinde düzeltici bir rol üstlenecek olan yeterli iç bölge iş hareketliliğinin olması gerekir. (Şimşek, 2005:54). Mundell'in optimum para sahaları teorisinde büyük önem verdiği işgücü hareketliliğine Abba Lerner de değinmiştir. Lerner geliştirdiği modelinde, herhangi bir ülkenin bir bölgesinde ekonomik dalgalanma oluştuğunda ne tür politikaların istikrarı sağlayabileceği üzerinde durmuştur. Bir ülkenin bir bölgesinde talep açığı oluştuğunda, işgücü bölgeler arasında hareketli ise, açık olan bölge ile fazla olan bölge arasında dengeyi kurmak için döviz kurunda düzenleme yapılmasına gerek kalmayacağını savunmuştur. Ekonomik durgunluğun olduğu bölgeden diğer bölgeye işgücü hareketi, bu bölgede ekonomik canlanmanın oluşmasına neden olacaktır. Ülke içerisinde işgücü hareketliliği tam değilse esnek döviz kuruna dayalı politika uygulanmalıdır (Ceserano, 2006: 723)Diğer taraftan 1950'li yılların başlarında Avrupa'nın ekonomik bir entegrasyon sürecine girmesi, parasal birliklerle ilgili tartışmaları da hızlandırmıştır. Meade ve Scitovsky bölgeler arasında yapılan düzenlemeleri daha ağır işleyen uluslararası düzenleme süreci ile karşılaştırmıştır.

Her ikisi de düzenleme sürecinde etkili olan mal ve faktör hareketliliği, maliye ve para politikaları, bölgesel kalkınma tedbirleri, birbirine entegre olmuş sermaye piyasaları ve bankacılık sistemi gibi etkenleri sıralayarak, altın standardı sisteminin geçerli olduğu dönemde, para akışının bir ülkede üretim ve istihdam üzerinde etkili olmadığını ortaya koymuşlardır. Sayılan bütün bu faktörlerin parasal birlik içerisinde eşit bir şekilde etkili olabilmesi için uluslararası bir yönetim yapısının gerekli olduğunu öne sürmüşlerdir (Ceserano, 2006: 324).

Geleneksel Optimum Para Sahaları Teorisi (1960-1970)

Geleneksel OPS teorisi, Keynesen iktisat düşüncesi etrafında şekillenirken ve para etrafında bir birliği esas alırken, ülkelerin kendi bünyesinde sahip olması gereken özelliklerin ne olması gerektiğini belirtmeye çalışmıştır. Ülkelerin benzer para sistemi içinde yer alırken, makroekonomik yapıda da benzerliğe yönelmesi gerektiğini vurgulamıştır. OPS teorisi ile ilgili çalışmalar ilk olarak 1960'lı yıllarda Mundell'in 1961 yılında "A Theory of Optimum Currency Areas" adlı temel çalışmasıyla başlamış ve McKinnon (1963) ve Kenen (1969) gibi iktisatçılar tarafından geliştirilmiş olup, parasal birliğin avantaj ve dezavantajlarını analiz eden bir çalışmadır. 1960'lar ve 70'lerin başı OPS teorisinin öncü çalışmalarında öne sürülen üretim faktörlerinin hareketliliği, ekonominin dışa açıklığı, ürün çeşitliliği, fiyatlar ve ücretlerin esnekliği, finansal bütünleşmenin derecesi, enflasyon hızlarındaki benzerlik ve politika bütünleşmesinin derecesi gibi kriterler önemini koruduğu bir dönemdir. (Özer, 2007:94).

Mundell (1961) tarafından ortaya konulan işgücünün hareketliliği varsayımına göre, aynı para sahası içerisinde yer almaktan dolayı ortaya çıkacak maliyetler üretim, sermaye ve emek faktörleri ülkeler arasında serbest dolaşıma sahip olduğunda azaltılabilecektir. Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisine uygun olarak sermayenin ülke içinde hareketli olduğu varsayıldığından, emek faktörünün ülkeler arasındaki hareketliliğinin önündeki engellerin kaldırılması çok daha önemli hale gelmektedir (Baldwin ve Wyplosz, 2004: 336). McKinnon (1963) dışa açıklık kriterinde, ithal ve ihraç mallarında meydana gelen talep değişimlerini etkilemek için dışa açık bir ekonomide, esnek döviz kuruna dayalı politikaların ülke içinde fiyat istikrarını sağlama amacıyla uyumlu olmayacağını savunmuştur. Bununla birlikte sadece esnek döviz kuruna dayalı politikaların dış ticaret dengesinin sağlanmasında da tek başına yeterli olmayacağını ileri sürmüştür. Dış ticaret dengesinin elde edilmesinde başarılı olunabilmesi için harcamaları azaltıcı politikalar da önemlidir.

OPS Alanında Yeni Teorik Yaklaşımlar (1980-2000)

1970'lerden sonra OPS teorisi konusundaki yazında bir duraklama yaşanmıştır. Bu duraklama, Avrupa parasal bütünleşme sürecindeki yavaşlamadan kaynaklanmıştır. Ancak, çeşitli teorik ve ampirik gelişmeler ve 1980'lerin ikinci yarısından itibaren Avrupa'nın parasal bütünleşme yönünde attığı adımlar parasal bütünleşmenin temel kazanç ve maliyetlerinin yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. 1980'ler ve 1990'ların başındaki bu yeniden değerlendirme yeni OPS Teorisi'nin oluşmasına temel olmuştur.

OPS'ye yapılan ilk katkı Lucas'ın "Rasyonel Bekleyişler Hipotezi" çerçevesinde ileri sürülen "denge modelidir". Bu modelde tek para birimi etrafında bir araya gelen ülkelerin buna rasyonel tepki verecekleri ileri sürülür. Başlangıçta ülkelerin şartları OPS kriterlerine uygun olmasa da, denge mekanizması çerçevesinde kriterler birliğe dâhil olduktan sonra ülkeler tarafında uygulamaya konulacaktır(Ceserano, 2006: 206). OPS teorisine diğer bir katkı McKinnon tarafından "Mundell II" olarak adlandırılan görüş etrafında yapılmıştır.

Ülkeler arasındaki uyumun para sahası kurulduktan ve birlik aşamasına geçildikten sonra artacağını ileri süren diğer bir görüş de Frankel ve Rose (1998) tarafından geliştirilen "endojenite (içsellik) hipotezidir". Bu yaklaşım birbiriyle yakın ticari ilişkiler içinde bulunan ülkelerin, ticaretin uyumlaştırıcı etkisiyle birliğe dâhil olduktan sonra uyumu sağlayabileceğini iddia eder. Ülkelerin tek bir para birimi etrafında bir araya gelmeleriyle aralarındaki ticaretin artacağını ve daha önce karşılaştıkları ekonomik şoklardan farklı şoklarla karşılaşacaklarını ileri sürer. Tek para birimi etrafında bir araya gelen ülkelerin benzer ekonomik şoklarla karşılaşmasını ve bu şoklara karşı ekonomi politikalarında benzerliklere sahip olmasını kolaylaştırıcı etken endüstri içi ticarettir (Frankel ve Rose, 1998: 1009-1010).

OPS teorisine yapılan ve buraya kadar anlatılan katkılardan farklı olan diğer bir katkı "uzmanlaşma hipotezi/Krugman hipotezi" (Krugman 1991a, 1993) olarak adlandırılır. Endojenite hipotezinden farklı olarak bu hipotez, ülkelerin tek bir para birimi etrafında bir araya geldiklerinde, aralarındaki ticaretin uzmanlaşmadan dolayı endüstriler arası ticaret özelliğini göstereceğini ve bundan dolayı ülkeler arasında uyumsuzluk sorununun ortaya çıkacağını iddia eder. Endüstriler arası ticaret farklı mal üreten sektörler arasındaki ticareti gösterirken, faktör yoğunluklarındaki farklılığı esas alır. Faktör yoğunluklarındaki farklılığı, Heckscher-Ohlin dış ticaret teorisine uygun olarak değerlendirir (Markusen vd. 1995: 108; Seyidoğlu, 2002: 170).Uzmanlaşma hipotezi (Krugman 1991a, 1991b, 1993a) parasal birlikte uzmanlaşma sonucunda endüstriler arası ticaretin artacağını, ülkelerin kendilerine özgü şartların öne çıkacağını ve ekonomik dalgalanma dönemlerinde uyumun sağlanamayacağını ileri sürer. Bunun temel sebebi de üretimde uzmanlaşmanın artması ülkeleri karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları malların üretimine yönlendirirken, ülkeler arasındaki farklılaşmanın artmasıdır.

Avrupa Parasal Birliği ve Euro'ya Geçiş

18 Nisan 1951 tarihli Paris Anlaşması ile altı Avrupa ülkesi (Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg) temelleri atılan Avrupa Birliği, ekonomik entegrasyon açısından başarıyla hayata geçirilmiş en önemli örneklerden birisidir. Kuruluş amacı olarak malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması ve en nihayetinde siyasi bütünlüğe gidilmesi olan AB bu hedefe ulaşmak için sınırlar bakımından büyük bir genişleme göstermiştir. Son olarak 2013 yılında Hırvatistan'ın birik üyesi olması ile 28 üyeli, 500 milyon nüfuslu bir alanda faaliyet göstermektedir. Parasal birlik anlamında Avrupa Birliği 7 Şubat 1992 tarihinde Maastricht Anlaşması ile önemli bir aşama geçirmiştir. Bu kriterlerin amacı, Avrupa Birliği 20 üyesi ülkelerin ekonomilerinin ortak parayı geçerli kılabilmek için yeterli benzerlikler gösterebilmesini sağlamaktır. Bu kriterler altı başlık altında incelenebilir. Bu başlıklar:

- Herhangi bir üye ülkenin yıllık enflasyon oranının en düşük enflasyon oranına sahip üç üye ülkenin ortalamasını 1,5 puandan fazla geçmemesi,
- Üye ülke bütçe açıklarının GSYH'nin %3'ünü aşmaması,
- Üye ülkelerin kamu borçlarının GSYH'nin %60'ını geçmemesi,
- Herhangi bir üye ülkenin uzun vadeli faiz oranı ortalamasının en düşük enflasyon oranına sahip üye ülkenin faiz oranı ortalamasını 2 puandan fazla geçmemesi,
- Üye ülke paralarının son iki yılda devalüe edilmiş olmaması
- Döviz kuru mekanizmasına üye ülke paralarına karşı yüzde 2.25 dalgalanma marjı ile bağlı bulunmasıdır.

Bu kriterler bağlamında Avrupa ortak para birimi olan Euro, 1 Ocak 2002 tarihinde resmen tedavüle girerek, 12 ülkede kullanılmaya başlanmıştır. Slovenya 2007'de, Malta ve Kıbrıs 2008'de, Slovakya 2009'da, Estonya 2011'de, Letonya 2014'te ve Litvanya 2015'te Euro kullanmaya başlamış ve böylece Euro'yu resmî para birimi olarak kullanan ülke sayısı 19'a çıkmıştır.

1978 Avrupa Para Sistemi (EMS) ve Avrupa Para Birimi (ECU) kurulmuştur.. 1993 Maastricht Antlaşması ve yürürlüğe girmiştir. 1997 İstikrar ve Büyüme Paketi (SGP) Anlaşması imzalanmıştır. 1998 Avrupa Merkez Bankası kurulmuştur. 1999 11 AB ülkesinde Euro'nun yürürlüğe girmiştir. 2001 Yunanistan Avro Alanı'na katılmıştır. 2002 Euro banknotları ve madeni paraları dolaşıma çıkmıştır. 2007 Slovenya Euro alanına katılmıştır. 2008 Kıbrıs ve Malta Euro alanına katılmıştır. 2009 Slovakya Euro alanına katılmıştır. 2011 Estonya Euro alanına katılmıştır. 2014 Letonya Euro alanına katılmıştır. 2015 Litvanya Euro alanına katılmıştır.

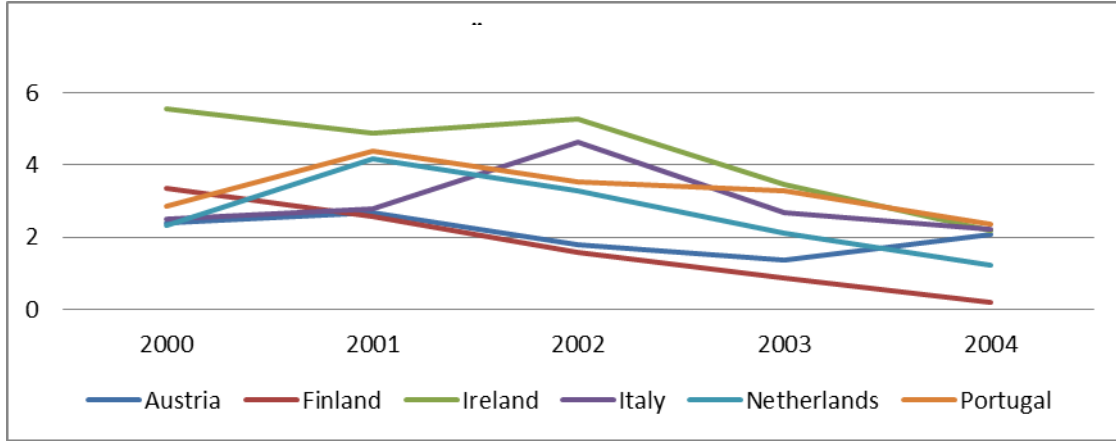
Tablo 1: Euro'ya Geçiş Süreci

Kaynak: Baldwin & Wyplosz (2004) ve http://europa.eu/abc/history/index_en.htm

Euro'nun Üye Ülkelere Avantaj ve Dezavantajları

2002'de resmi olarak kullanılmaya başlayan Euro kullanan ülkelere birçok avantaj ve dezavantajı beraberinde getirmiştir. Bu avantajlardan birkaçı şu şekilde ifade edilebilir.

- Fiyat İstikrarı: Euro kullanan ülkeler, tek merkez bankasının yürüttüğü ortak para politikası sayesinde fiyat istikrarının sağlanacaktır.

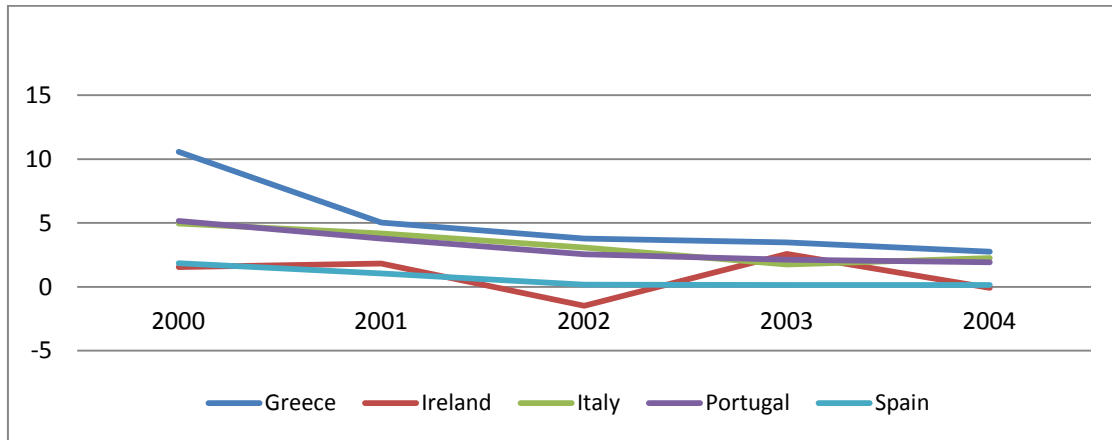

Grafik 1: Euro'dan Önce ve Sonra Enflasyon Oranları

Kaynak: Dünya Bankası Kalkınma Göstergelerinden derlenmiştir, 2015 (www.worldbank.org.)

Yukarıdaki grafikte seçilmiş dört AB ülkesinde enflasyon oranlarının Euro'nun tedavüle girmeden önceki durumu ve Euro kullanılmaya başladıktan sonraki süreçteki seyri gösterilmiştir. Görüldüğü üzere enflasyon oranlarında önemli bir istikrar gözlenmiştir. Sağlanan bu fiyat istikrarının yanı sıra, Euro'nun kullanılmasıyla, paranın işlevlerini daha iyi yerine getirmesi sağlanacak, nispi fiyatların saydamlığı artacaktır. Bu durum piyasalarda şeffaflığın ve rekabetin artması için daha uygun bir ortam sağlar.

- **Döviz Kurları:** Euro kullanmaya başlayan ülkelerde döviz kurları sabitleneceğinden kurlarla ilgili belirsizlikler ortadan kalkmış olacaktır. Bu nedenle sermayenin birlik içinde serbest dolaşımı sağlanarak mali entegrasyon kolaylaşır. Ayrıca spekülasyonun döviz kurları üzerinde kaynak dağılımını bozucu etkileri Euro sayesinde azaltılabilecektir.
- **Faiz Oranları:** Parasal birlik ve Euro'nun kabul edilmesiyle, güven ortamı ve belirsizliğin azaltılması ve fiyat istikrarının sağlanması sonucu, kamu borçlanmasında risk primini düşürecek ve faizleri aşağı çekerek yatırım ve üretim kararları üzerinde olumlu etkiler yaratabilecektir. Bu ise ekonomik istikrar ve istikrarlı büyümeyi teşvik edecektir. Ayrıca, parasal birliğin, sıcak paranın ve risklerin küresel dünyasında korunaklı, istikrarlı bir liman olduğunu düşünenlerin sayısı da az değildir (Berksoy, 2004).

Grafik 2: Euro'dan Önce ve Sonra Reel Faiz Oranları

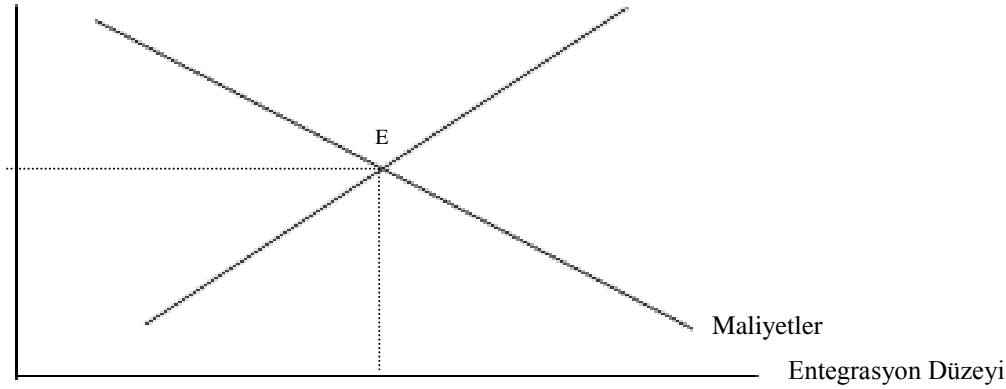
Kaynak: Dünya Bankası Kalkınma Göstergelerinden derlenmiştir,2015 (www.worldbank.org.)

Yukarıdaki grafikte, Avrupa Borç Krizi Sürecinde sıkıntıya düşen 5 Avrupa Birliği Ekonomisinin Euro kullanımına geçişten önceki ve sonraki durumları gösterilmiştir. Grafikten anlaşılacağı üzere söz konusu bu ülkeler, Euro'ya geçiş ile birlikte reel faiz oranları oldukça düşük seviyelere inmiştir. Bu durum ise ilerleyen yıllarda söz konusu ülkelerin borçlanmalarını kolaylaştırarak borç krizinin derinleşmesinin altında yatan sebeplerden önemli bir bölümünü oluşturacaktır.

Yukarıda sayılan avantajların yanı sıra Euro kullanan ülkeler dezavantajlarla da karşılaşmaktadır. Bunlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir.

- Euro kullanımı nedeniyle bağımsız para ve döviz kuru politikası izleme yeteneği yitirilmektedir. Bu nedenle bir dış şok karşısında bağımsız para ve döviz kuru politikalarının olmaması iç ve dış ekonomik dengelerin sağlanmasını zorlaştırır. Ortak para politikası ise aynı anda tüm üye ülkelerin içinde bulunduğu koşullara uygun olmayabileceğinden, bazı üye ülkeler olması gerekenden daha yüksek işsizlik oranına katlanmak durumunda kalabilecekler ve optimum kaynak dağılımından uzaklaşabilecektir. Bu durumda üye ülkelerin kullanabileceği ancak gelir ve harcama politikasıdır.
- Parasal birlik sonucunda özellikle sermaye, belli merkezlerde yoğunlaşabilecek ve bu da bölgesel dengesizlikleri artırabilecektir. Bunu engellemek için ortak bölgesel ve yapısal politikalar izlenebilir.

Şekil 1: Krugman Diyagramı: Parasal Birliğin Faydaları ve Maliyetleri

Kaynak: Krugman, 1990.

Krugman Diyagramına (Şekil 1) göre, parasal birliğin fayda ve maliyetleri üye ekonomilerin entegrasyon derecesine bağlı olarak artma ve azalma eğilimindedir. Dikey eksen fayda ve maliyetler GSYH'nin yüzdesi olarak ve yatay eksen de entegrasyon düzeyi birlik içi ticaretin GSYH'ye oranı olarak gösterilebilir. Bu durumda Şekil 1'de görüleceği gibi parasal birliğin maliyetlerini gösteren maliyetler eğrisi entegrasyon süreci ile birlikte azalmaktadır. Buna karşın fayda eğrisi ise entegrasyonla birlikte elde edilen faydanın (kazanç) artacağını yansıtmaktadır (ayrıntı için bkz. Krugman, 1990; Artis ve Lee, 1997: ss.350-371). Gelecekte "E" gibi bir noktada ise parasal birliğin sağlanacağı optimum nokta temsil edilmektedir.

2008 Küresel Finans Krizi ve Avrupa Borç Krizine Geçiş

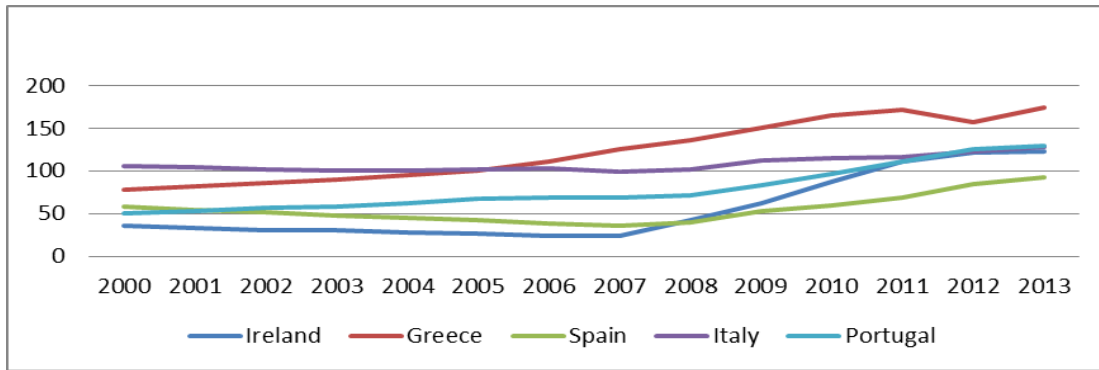
2007'de patlak veren küresel finansal krizin başlıca sebepleri 2000'li yıllardan sonra uygulanan faiz politikası, mortgage piyasasında görülen bozulmalar, risk denetiminde ve şeffaflıkta meydana gelen aksaklıklar, menkul kıymetleştirmenin ve türev ürünlerin artması sonucunda mali yapının daha riskli hale gelmesidir. Bu denetimsiz büyüme ortamında konut türev ürünlerinin oluşturduğu balon (hedge products) ekonomilerin, zincirleme etki yaparak bir finansal risk ortamı doğurması ve bu durumun reel kesime yansımaları ise kaçınılmazdır (Işık ve Tünen, 2010: 836). Mortgage kredilerine dayalı menkul kıymetler ile türev ürünlerin hacim olarak artması krizin temel nedeni olarak görülmektedir. "Dolayısıyla bu krizi, kredinin değil, ona dayanılarak yapılan işlemlerin yarattığı, yüksek hacimli türev ürünlerden kaynaklanan bir çeşit kriz olarak tanımlamak daha doğrudur (Öztürk ve Gövdere, 2010: 394).

2006 yılının ilk yarısında konut kredisi (subprime credit) alanların borçlarını ödeyememesi ile başlayan süreç, kredi geri ödemeleri için konutların satışa çıkarılmasıyla, önce konut fiyatlarının düşmesine, daha sonra da bu kredilere bağlı finansal türev piyasaların çökmesiyle sonuçlanmıştır. 2007 yılı sonu itibarıyla oluşan zarar 300 milyar dolar civarındadır (Esen, 2008). Zira 2007 yılının dördüncü çeyreğinde mortgage kredilerinde toplam ödenmemesi oranı, 2007 yılının ilk çeyreğine göre yaklaşık % 35 oranında artış göstermiştir (Martino and Duka, 2007).

Küresel Finans Krizinden Avrupa Borç Krizine

Avrupa Birliği 1930'da yaşanan ekonomik krizden bu yana ortaya çıkan en büyük ekonomik krizle yüzleşmektedir (EC, 2009: 1).2007 Kasım ayında ABD'li ünlü yatırım bankası Lehman &Brothers'ın iflasını açıklamasıyla gün yüzüne çıkan küresel finans krizi diğer ülkeleri özellikle finansal kesim aracılığıyla etkilemiştir. Ülkelerin bankacılık sektörleri bu süreçte büyük yara almıştır. Avrupa Birliği üye ülkeleri bu süreçte kamu borcu, cari açık, ekonomik durgunluk ve yüksek işsizlik gibi boyutlarıyla etkilemiştir. Özellikle Yunanistan'ın başını çektiği ve literatürde GIIPS¹⁰ diye tabir edilen 5 ülkenin kamu borcu ve bütçe açıklarında yaşanan olumsuz gelişmeler küresel krizin Avrupa krizine evrilmesine yol açmıştır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında Avrupa borç krizinin GIIPS ülkelerini nasıl etkilediği büyüme, işsizlik, borç stoku ve bütçe açığı gibi makroekonomik göstergeler bazında incelenecektir.

Euro bölgesine dâhil ülkelerin para politikasının Avrupa Merkez Bankası tarafından yönetilmekte olması ve Euro bölgesi dâhilindeki ülke ekonomilerin birbirlerine çok sıkı bağlı olmasından dolayı bir ülkede var olan ekonomik kriz hemen diğer Euro bölgesi ülkelerini de kolayca etkilemektedir (Değerli ve Örs, 2011: 3).Kriz sürecini makro değişkenler temelli incelediğimizde krizdeki ülkelerin Avrupa Birliğinin ekonomik kriterleri olan Maastricht kriterlerini yerine getiremedikleri görülmektedir. Bu bağlamda küresel krizin Avrupa krizine dönüşmesinde kamu borç stokları önemli bir kırılma noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu bu süreçte 2006 yılında 7 trilyon Euro olan AB hükümetlerinin borç yükü 2009 sonu itibarıyla kurtarma paketlerinin de etkisiyle yaklaşık 8,5 trilyon Euro seviyesine yükselmiştir. Oransal olarak ise baz kriter %60 olan GSYH/Kamu borcu oranı Euro bölgesi için %78.7 gibi çok yüksek bir seviyeye ulaşmıştır (USAK, 2011).

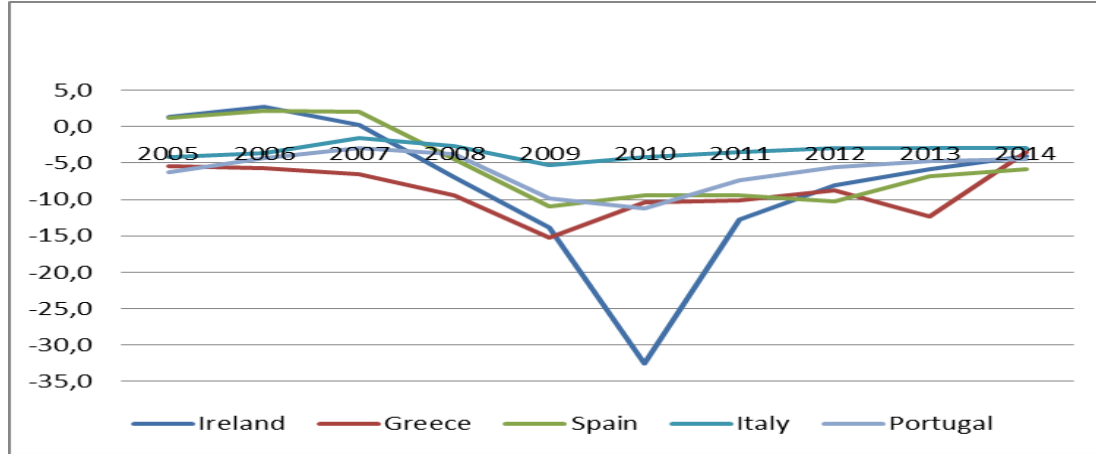
Grafik 3: GIIPS Ülkelerinde Kamu Borç Stoku/GSYH

Kaynak: Eurostat verilerinden düzenlenmiştir, 2015 (www.ec.europa.eu.)

GIIPS ülkelerini incelediğimizde ise bu durumun daha da kötüleşerek 2013 sonu itibarıyla sırasıyla Yunanistan için %160, Portekiz, İtalya ve İrlanda için %120, nispeten daha iyi durumda olan İspanya için ise %90 seviyesindedir. Yukarıda açıklanan söz konusu

¹⁰ GIIPS: Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya olmak üzere kriz sürecinde bütçe açıkları ve borç stokları bakımından kötü performans sergileyen ülkelerdir.

durum grafikte açıklanmıştır. Grafikten de görüleceği üzere GIIPS ülkelerinin borç stokları 2007 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir. Daha detaylı incelemek gerekirse borç krizinin etkilerinin en fazla hissedildiği yıl olan 2010 sonu itibarıyla İspanya'nın Almanya'ya olan borcu 238 milyar \$, Fransa'ya 220 milyar \$, İngiltere'ye ise 115 milyar \$ seviyesindedir. Bu durum bir diğer Avrupa ülkesi olan İtalya için daha ciddi boyutlara ulaşmış olup İtalya'nın sadece Fransa'ya olan borcu 511 milyar \$ düzeyine yükselmiştir. Bu miktar Fransa GSYH'sinin dörtte birine tekabül etmektedir (Eurostat, 2015).

Grafik 4: GIIPS Ülkelerinde Bütçe Açığı/GSYH

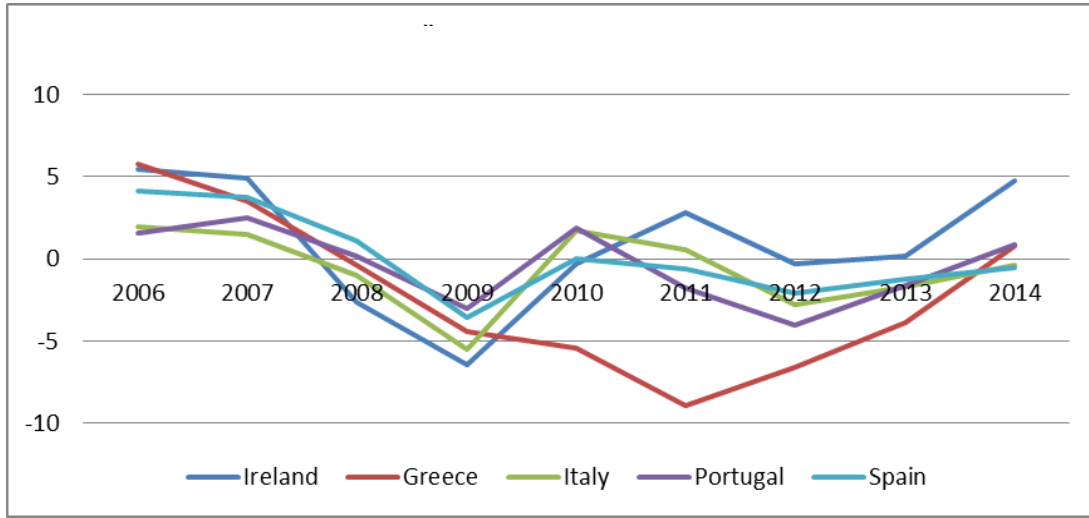
Kaynak: Eurostat verilerinden düzenlenmiştir, 2015 (www.ec.europa.eu). Erişim tarihi:20.05.2015)

Grafik 4'te görüleceği üzere küresel krizin yaşandığı 2008 yılından başlayarak sorunlu beş Avrupa ülkesinin bütçe performanslarında kötüleşmeler yaşanmıştır. Bu süreçte özellikle Yunanistan'ın Euro'ya geçiş sürecinde ekonomik göstergelerde çarpıtma yaparak mevcut durumu olduğundan farklı göstermesi ve bunun sonrasında ortaya çıkması Avrupa ekonomilerinde güvenilirlik ve şeffaflık sorununun yaşanmasına yol açmıştır. Bunların yanı sıra Yunanistan'ın 2005 yılında Euro'ya geçiş sürecinde yapısal reformlar ve kamu borç stoku gibi kritik makro değişkenlerde var olan olumsuzluklar Almanya ve Fransa gibi birliğin güçlü ekonomilerine karşı rekabet gücünü yok etmiştir. Bu sürecin doğal sonucu olarak Yunanistan başta olmak üzere benzer ekonomik yapıdaki ülkelerde dış açıklar artmış, cari açık sürdürülemez boyutlara ulaşmıştır(Kavcıoğlu, 2014:24).

Euro alanı ülkelerde yüksek bütçe açıkları borçlanma gereksinimini arttırmış ve oluşan yüksek borç stokları kırılganlığı arttırmıştır. GIIPS ülkelerinin borçlarını çevirebileceğine dair endişeler artmış, kredi derecelendirme kuruluşları tarafından İtalya dışındakilerin kredi notları düşürülmüştür. Bu durum borçlanma maliyetlerini yükseltmiştir. GIIPS ülkelerinin kredi temerrüt takasları (CDS)¹¹ yükselmiş ve bu ülkeler uluslararası piyasalardan borçlanma güçlüğüne düşmüşlerdir. Yunanistan, İrlanda ve Portekiz IMF ve AB'den yardım almışlardır(Dadush, 2011:1)Avrupa borç krizi küresel finans krizinin de etkisiyle ülkelerin başlangıçta finansal kesimlerini daha sonra ise reel kesimlerini etkilemişlerdir.

¹¹ Credit Default Swap(CDS): Bir alacaklının, 3. bir kişiye belli bir ücret ödeyerek, alacağını garantilemesidir. Yani alacaklının, borçlunun iflas riskinden kurtulmasıdır. Bu riski, artık CDS satıcısı üstlenmiştir. Elbette belli bir ücret karşılığı. Bu ücrete "CDS premium"(CDS primi) denir.

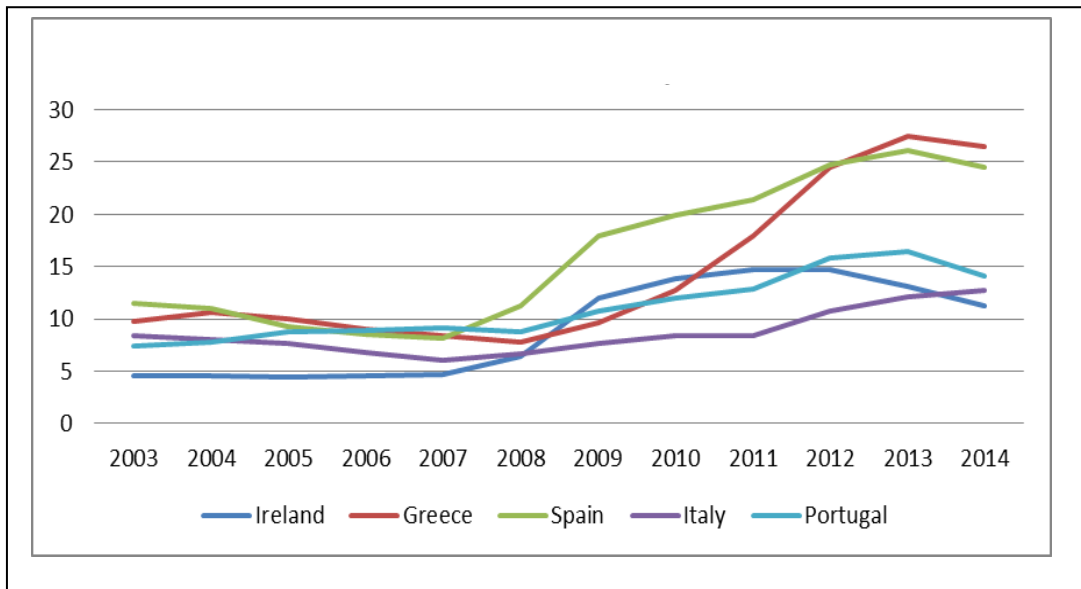
Birlik üyesi ülkeler dünya çapında yaşanan resesyona sonucu ciddi gelir kayıpları yaşamışlardır. Bu dönemde ekonomilerin büyüme oranları negatife dönmüştür.

Grafik 5: GIIPS Ülkelerinde Büyüme Oranları

Kaynak: Eurostat verilerinden düzenlenmiştir, 2015 (www.ec.europa.eu Erişim tarihi:20.05.2015)

Yukarıdaki grafikte bu durum makroekonomik performans açısından ortaya çıkmaktadır. Söz konusu beş ülke büyüme oranları bakımından kriz yılı olan 2008'in üzerinden 6 yıl geçmesine karşın kriz öncesi seviyelerine dönememişlerdir. Bu süreçte başta Euro kullanan ekonomiler olmak üzere tüm AB üyesi ülkelerde işsizlik oranları çok yüksek seviyelere ulaşmıştır. Şüphesiz bu durum ekonomik büyüme oranlarında yaşanan olumsuz gelişmelere paralel bir seyir izlemektedir.

Grafik 6: GIIPS Ülkelerinde İşsizlik Oranları

Kaynak: Eurostat verileri

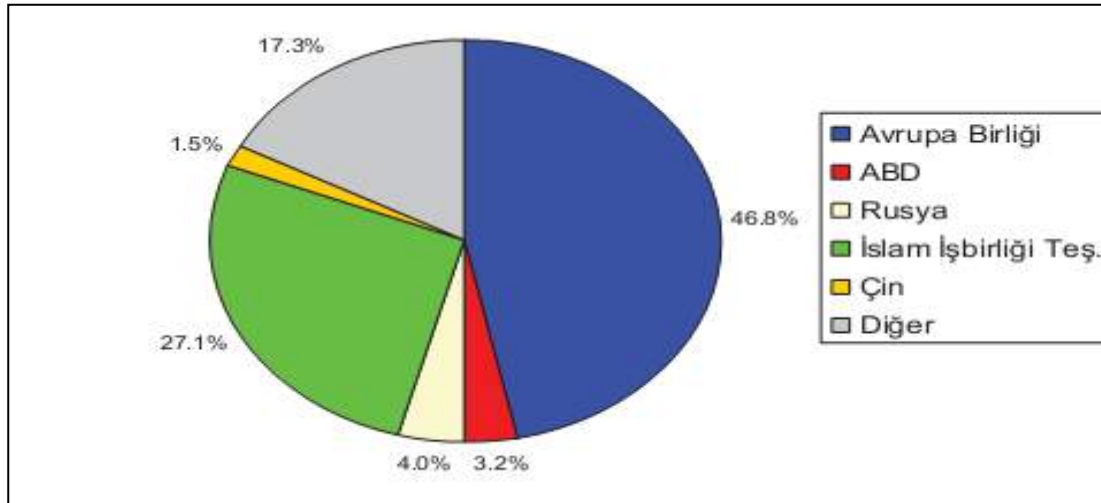
Grafik 6’da ifade edildiği üzere 2008 küresel finans krizi ile birlikte tırmanmaya başlayan işsizlik oranları yüzde 20-25 gibi çok kritik boyutlara ulaşmıştır. İşsizlik oranlarında yaşanan bu artış ekonomik olduğu kadar sosyal ve siyasal gelişmelerinde beraberinde getirmiştir. Bu süreçte AB. ülkelerinde yaşanan hükümet krizleri ve işçi eylemleri bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Euro Krizinin Türkiye Ekonomisine Etkileri

AB ve Türkiye arasındaki ekonomik bütünleşmenin oldukça ileri bir seviyede olması bu krizin ülkemiz ekonomisinin doğrudan etkilenmesine yol açmaktadır. Türkiye’nin düşük iç tasarruf seviyesi ve ekonomik faaliyetlerin dış finansmana bağımlılığı, ekonominin AB krizi gibi dışsal şoklara kırılganlığını artırmaktadır.

Bu kırılganlıkların başında şüphesiz, dış ticaret dengesinde yaşanacak olumsuzluklar olacaktır. Yetersiz yurt içi tasarruf ve yatırım oranları gibi yapısal sorunlar Türkiye ekonomisinin dış şoklara karşı oldukça savunmasız bir hal almasına neden olmaktadır. Bu durum ise ekonomik istikrar ve uzun dönemli ekonomik büyüme bakımından Türkiye ekonomisinin elini zayıflatmaktadır.

AB Türkiye’nin bir numaralı ticaret ortağı olup, AB’nin Türkiye’nin toplam ticaretindeki payı 2008 – 2011 döneminde ortalama % 41,6 seviyesinde gerçekleşmiştir(TÜİK, 2015). Söz konusu bu rakam karşılıklı olarak AB ve Türkiye arasında yüksek oranlı bir bağımlılık yaratmaktadır. AB ve Türkiye arasındaki dış ticaret hacmi 2011 yılında 110 milyar Euro’ya ulaşmıştır(TÜİK, 2015). Kriz sürecinde daralan dış pazarlar sonucu Türkiye’nin ihracat oranları yavaşlamıştır. Azalan dış ticaret hacmine paralel olarak krizin etkisi Türkiye ekonomisinde çok ciddi boyutlarda hissedilmiştir.

Grafik 7: Türkiye’de İhracatın Ükelere Göre Dağılımı (2008-2012)

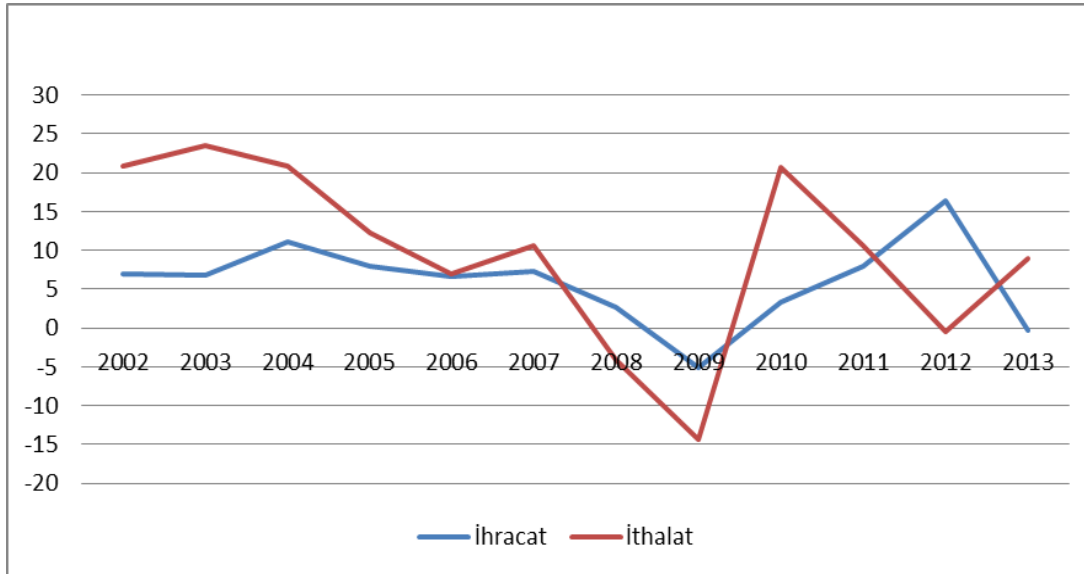
Kaynak: TÜİK.,www.tuik.gov, Erişim tarihi:21.05.2015)

2011 yılında karşılıklı ticaret hacmi 110 milyar Euro gibi rekor bir seviyeye ulaşmıştır. Türkiye toplam ihracatının yarıya yakınına açık arayla bir numaralı pazarı olan AB’ne gerçekleştirmektedir. AB’nin dört büyük ekonomisi Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya

Türkiye'nin önde gelen ihracat pazarlarıdır. Yukarıdaki grafikten de görüleceği üzere, AB Türkiye'nin en büyük dış pazarı aynı zamanda ticari ortağıdır. Yapılan ihracatın yaklaşık %50 gibi büyük bir oranı Avrupa Birliği ekonomilerine gerçekleştirmektedir.

2012 yılında Türkiye'nin ihracatının %39'u Avrupa Birliği'ne, %28'i Yakın ve Orta Doğu'ya, %9'u Diğer Avrupa'ya, %7'si Asya'ya, %6'sı Kuzey Afrika'ya, %4'ü Kuzey Amerika'ya, %3'ü Diğer Afrika'ya, %1'i Güney Amerika'ya, %1'i ise Orta Amerika'ya gerçekleştirilmiştir. 2012 yılında Türkiye'nin ithalatının %37'si Avrupa Birliği'nden, %21'i Asya'dan, %16'sı Diğer Avrupa'dan, %9'u Yakın ve Orta Doğu'dan, %6'sı Kuzey Amerika'dan, %2'si Güney Amerika'dan, %1'i Kuzey Afrika'dan, %1'i ise Diğer Afrika'dan gerçekleştirilmiştir.(TÜİK, 2015). Türkiye'nin ithalatındaki ve ihracatındaki en büyük pay Avrupa Birliği'ne ait olsa da, 2007-2012 döneminde gerek ihracat gerekse ithalat içinde bu pay giderek azalmıştır (özellikle 2012 yılında). Benzer şekilde Diğer Avrupa'nın Türkiye ticaretinden aldığı pay azalmıştır.

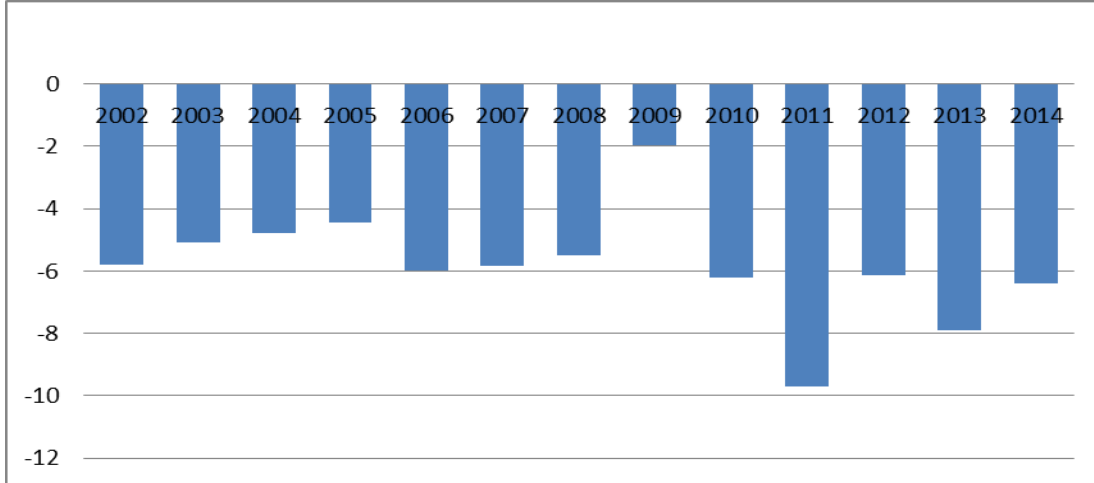
Avrupa Finans krizi ile yaşanan olumsuz ekonomik ortam, ihracat oranlarında düşüş ile birlikte Türkiye ekonomisini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus kriz ile birlikte düşen ithalat oranlarının krizin etkilerinin geçmesi ile birlikte ihracat oranlarına paralel bir şekilde hızlı bir artış trendine girmesidir.

Grafik 8: Türkiye Ekonomisinde ihracat –İthalat Oranları

Kaynak: Dünya Bankası Kalkınma göstergelerinden düzenlenmiştir.2015

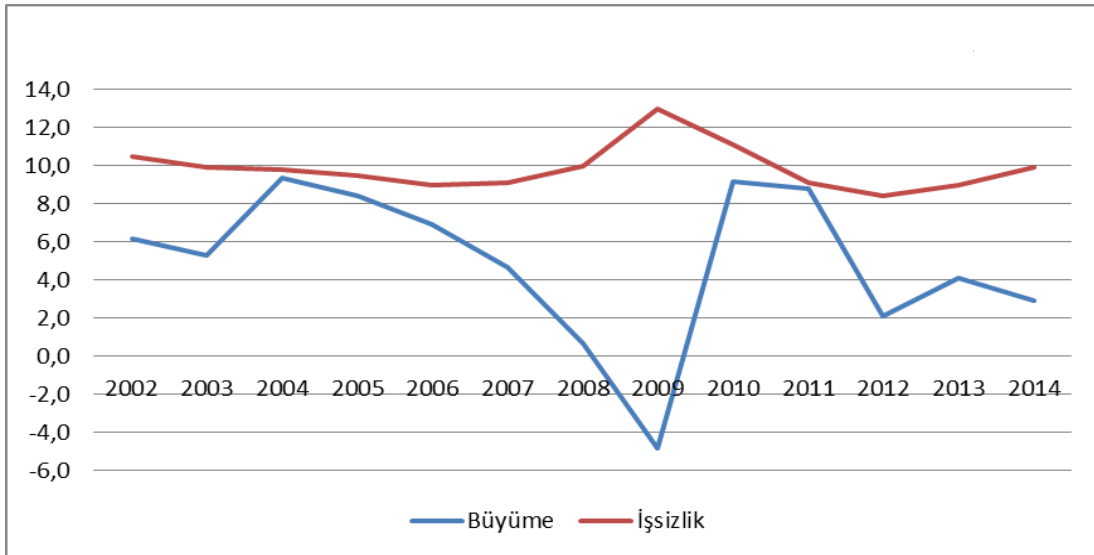
Grafik 8 Türkiye ekonomisinin en büyük sorunlarından biri olan dış ticaret dengesine dikkat çekmektedir. En basit ifadeyle İthalat ve ihracat farkı olarak ifade edilen dış ticaret dengesi, kriz ile birlikte iyileşme sürecine girmiş, krizin etkilerinin hafiflemesiyle birlikte tekrar ve daha yüksek bir şekilde ortaya çıkmıştır. Dış ticaret açığının en önemli yansıması ise ödemeler bilançosuna olmaktadır.

Grafik 9: Türkiye Ekonomisinde Cari Açık Oranları

Kaynak: Dünya Bankası Kalkınma Göstergelerinden derlenmiştir,2015 (www.worldbank.org.)

Yapısal bir sorun olarak karşımıza çıkan cari açık Türkiye ekonomisi açısından ekonomik krizin en önemli göstergelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 2008 yılında yaşanan küresel krize paralel olarak Türkiye ekonomisinde cari denge olumlu şekilde yansımıştır. Şüphesiz bu durum dış ticaret açığındaki düzelmeye beraber gerçekleşmektedir. İthalat ve ihracat dengesinin düzeldiği yıllar grafikte cari açığın düzeldiği dönemler olarak da göze çarpmaktadır. Krizin etkilerinin nispeten azaldığı 2010 yılı ve sonrası için ise cari açık oranının tekrar artmaya başladığı, 2011 yılında ise rekor kırarak %10 seviyesine yaklaştığı gözükmemektedir. Bu durum ise Türkiye ekonomisinde mevcut olan yapısal sorunlara ışık tutar niteliktedir. Çünkü cari açığın tavan yaptığı yıllar aynı zamanda ekonomik büyümenin de ivme kazandığı yıllar olarak göze çarpmaktadır.

Grafik 10: Türkiye Ekonomisinde Büyüme ve İşsizlik Oranları

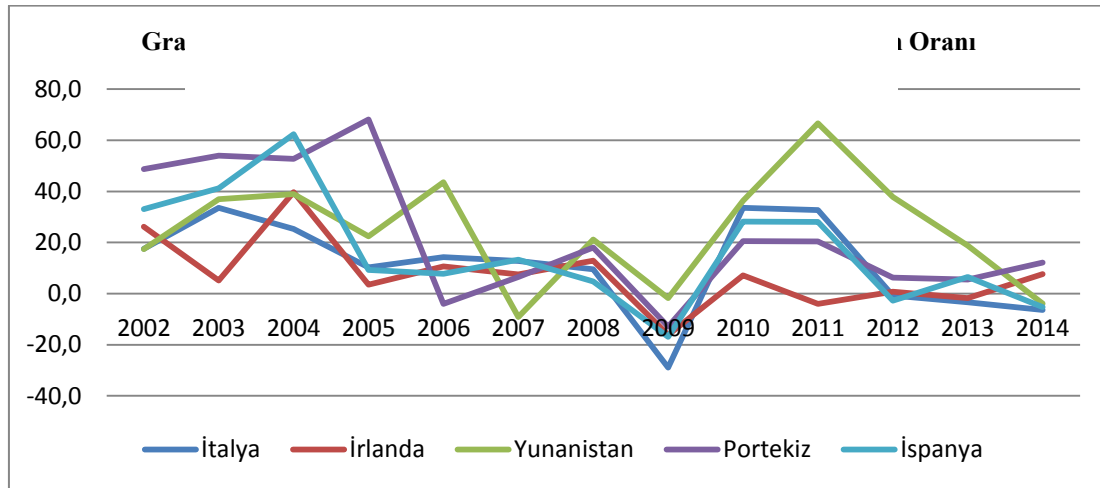
ilmistir.

Kaynak: Dünya Bankası Kalkınma Göstergelerinden derlenmiştir,2015 (www.worldbank.org.) 'aç pazarının daralması neticesinde olmuştur. Daralan ihraç pazarı sonucu yurtiçi üretim azalmış ve bunun sonucunda ekonomik büyüme oranları büyük düşüşler göstermiştir.

Büyüme oranlarındaki düşüş ise ekonominin üretim kapasitesini azaltarak işsizlik oranlarının tırmanmasına yol açmıştır. Bu bakımdan krizin en şiddetli şekilde hissedildiği 2009 yılı iyi bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu bu yılda işsizlik oranları %12'yi geçerken, büyüme oranları dip yaparak -%5 seviyesine gerilemiştir.

GIIPS Ülkeleri ve Türkiye Arasındaki Ekonomik Durumun Analizi

Yunanistan, İtalya, İrlanda, Portekiz, ve İspanya beşlisinden oluşan Avrupa Birliği'nin sorunlu 5 ekonomisi ile Türkiye arasındaki dış ticaret hacmi toplam dış ticaretin yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır (TÜİK, 2015).

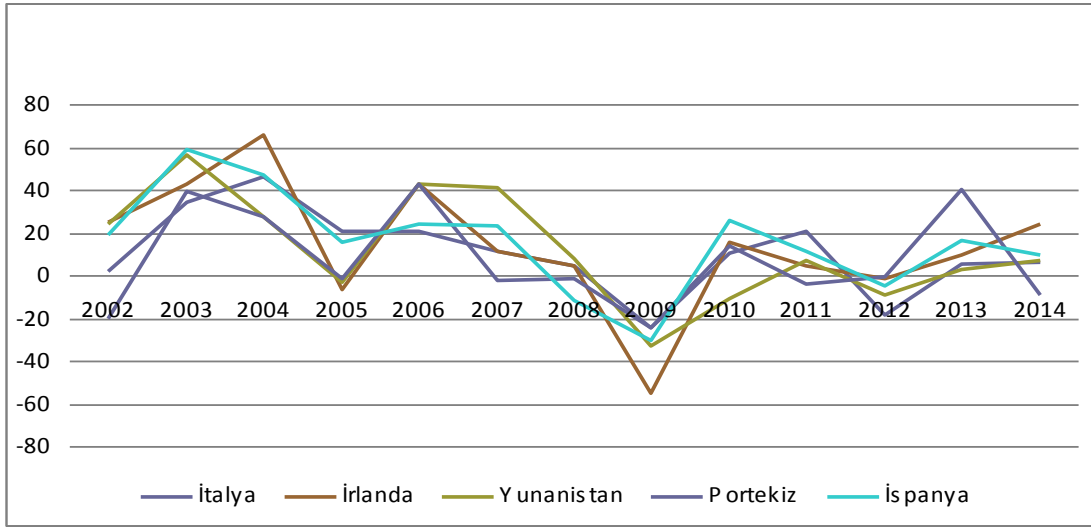
Grafik 11: Türkiye'nin GIIPS Ülkelerine Olan İthalatındaki Değişim Oranı

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov, Erişim tarihi:21.05.2015

Grafik 11'e göre 2008 Küresel finans krizinin etkileri Türkiye ekonomisinde daha çok 2009 boyunca görülmüştür. Söz konusu bu yılda Türkiye ekonomisinin ekonomik krizdeki 5 Avrupa ülkesine olan ithalat miktarı yaklaşık %15 seviyelerinde düşüş göstermiştir. Ancak borç krizinin çok fazla etkin olduğu 2010-2012 arası bu krizden en büyük şekilde etkilenen Yunanistan'a yapılan ithalat %50'den fazla artış göstermiştir. Hâlbuki söz konusu bu dönemde Türkiye'nin genel ithalat oranındaki artış %30'lar seviyesindedir. Bu durum Türkiye ile Yunanistan arasındaki komşuluk ilişkilerinden ötürü ve coğrafi yakınlık gibi kriterlerden dolayı bir ayrışma olduğu sonucuna varmamıza yol açar. Yunanistan dışında kalan dört ülkeden gerçekleştirilen ithalat oranlarında ise Türkiye açısından genel dış ticaret performansına benzer bir seyir izlemiştir.

İthalat performansı açısından söz konusu bu dönemde yaşanan olumsuz gelişmeler Türkiye ekonomisi açısından birçok sonucu beraberinde getirmiştir. Bu sonuçlardan ilki ithalat seviyesindeki azalmaya paralel olarak dış ticaret dengesinde yaşanan iyileşmedir. Özellikle 2008 küresel finans krizini izleyen yıllarda ithalatın gerilemesi ihracatın ithalatı karşılama oranlarında iyileşmelerin yaşanmasına olanak vermiştir.

Grafik 12: Türkiye'nin GIIPS Ülkelerine Olan İhracatındaki Değişim Oranı

Kaynak: TÜİK, www.tuik.gov, Erişim tarihi:21.05.2015

İhracat oranlarına bakıldığında ise, Grafik 12'den de görüldüğü genel ticaret seviyesine benzer şekilde kriz yıllarında çok ciddi düşüşler gözlenmektedir. Söz konusu kriz yıllarında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olan ihracat hacmi düşmüş, buna bağlı olarak GIIPS ülkelerine olan ihracat seviyesi de düşmüştür.

İthalat ve ihracat performanslarında yaşanan bu olumsuz gelişmelerin yanı sıra 2008 yılında yaşanan küresel finans krizi ve sonrasında Avrupa ekonomilerini etkisi altına alan finansal kriz sürecinde sermaye hareketlerinin yönünde önemli değişiklikler gözlemlenmiştir. Bu süreç içerisinde özellikle ABD merkez bankası FED ve Avrupa Merkez Bankası ECB piyasaya çok ciddi miktarlarda likidite sunmuştur. Her ne kadar krizin daha dramatik bir şekil almasını önlese de piyasaya sürülen bu yüksek miktardaki likidite krizin etkisini istenen düzeyde engelleyememiştir. Küresel boyuttan Avrupa borç krizine geçişte özellikle borçlu ülkelere yönelik kurtarma paketleri bu süreçte üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Borç krizinden sonraki süreçte GIIPS ülkeleri temelinde Türkiye ve AB arasındaki sermaye hareketlerinde dalgalanmalar gözlenmiştir.

SONUÇ

Parasal birlik örneği olarak nitelendirilen Avrupa Parasal Alanı bu konuda uygulamaya geçmiş en önemli örneklerden birini teşkil etmektedir. 2001 yılından itibaren resmi olarak yürürlüğe giren Euro ile parasal politikalarda uyum sağlanmıştır. Ancak birlik üyesi ülkeler arasında var olan yapısal uyumsuzluklar bu birliğin karşılaşılan ilk krizde geleceğinin sorgulanmasına yol açmıştır. 2008 Küresel Finans Krizi Yunanistan ve benzer yapıdaki ülkelerin ekonomilerinde yaşanan borç sorunu nedeniyle AB ülkelerini etkisi altına almıştır.

Euro bölgesinin taşıdığı yapısal problemler temelde iki başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki para ve maliye politikalarının uyumsuzluğu, ikincisi ise AB finansal sisteminin mimarisindeki zafiyetlerdir (Kutlay, 2012:3). Borç krizi sonucu ortaya çıkan ekonomik güvensizlik ortamı ve ülkeler arasındaki yapısal farklılıklar ortak para birimi olan Euro'ya yönelik olarak üç muhtemel senaryoyu gündeme getirmektedir (Kutlay, 2012: 42-43). Bu senaryolardan ilki dağılma yani üye ülkelerin ortak para birimlerine geri dönmesidir. En pahalı senaryo olarak düşünülen bu sonuç çok fazla muhtemel gözükmemektedir. İkinci senaryo ise, kapsamlı bir reform/yeniden yapılanma sürecine girilmesi ve bunun kısa sürede tamamlanmasına paralel olarak para ve maliye politikaları arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi, mali anlamda daha merkezi bir yönetim sistemine geçilmesi ve finansal sistemin daha entegre bir şekilde yönetilmeye başlanmasıdır. Üçüncü senaryo ise ilk iki senaryonun ortasında bir yerde durmaktadır. Buna göre “zayıf” ekonomik karakter gösteren ülkeler elenecek ve ekonomik yapıları daha sağlam görünen üye ülkeler yeniden şekillenen bir Euro bölgesinin üyeleri olarak kalmaya devam edebileceklerdir

İstatistikler, Euro üyesi olmayan Avrupa ülkelerinin, Euro Bölgesi ülkelerine göre daha hızlı büyüdüklerini göstermektedir. Bunun yanı sıra, Euro Bölgesi'ndeki köklü yapısal sorunlar, Euro Bölgesi'nin gerçekten iyi inşa edilip edilmediği sorusunu gündeme taşırken, yabancı bazı ekonomistler Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) katılım çabalarının sürdürülmesi ancak Euro 'ya mesafeli olunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Euro Bölgesi para politikasının Türkiye'ye uygun olmadığını belirten uzmanlar, Euro kurunun Türkiye iç ekonomisinin dinamiklerine de uyumlu olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, 2011 yılının üçüncü çeyreğinde, Yunanistan başta olmak üzere Euro Bölgesi'nde kamu borçlarının sürdürülebilirliğine dair endişelerin artması, ayrıca ABD'deki toparlanmanın öngörülenden daha yavaş olacağını anlaşılmasının, dolaylı yönden Türkiye'yi de etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Coşkun, 2012:58).

Avrupa ekonomik krizinin Türkiye üzerindeki en önemli etkisinin ihracat rakamlarındaki düşüşlerde görülmüştür. Bu durum Türkiye'nin 2012 büyüme rakamlarına da olumsuz yansımıştır(TÜİK, 2015). Türkiye'nin ihracatının %60'ını AB ülkelerine, ithalatının ise %40'ını bu ülkelerden yaptığı bilinmektedir. Özellikle, otomotiv ihracatının %74'ü AB ülkelerine yapılmaktadır (TİM, 2015). Kriz nedeniyle bu ülke pazarlarının daralması, ihracat gelirlerinin düşmesine neden olmuştur.

Borç krizinin Türk ekonomisinde yol açtığı olumsuz etkilerden bir diğeri de, ihracatın düşmesine bağlı olarak ihracat sektörlerinde ortaya çıkabilecek istihdam ve üretim düşüşüdür. Bir başka olumsuz etki de, kriz nedeniyle, turist olarak Türkiye'ye gelen AB vatandaşlarının sayısında ortaya çıkan düşüşlerdir(Atik, 2013:45).

Sonuç olarak Avrupa borç krizi başta AB ülkeleri olmak üzere çevre ülkeleri de olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuzluğa karşı AB ülkeleri kurtarma paketleri ile zor durumda olan ülkelere katkı sağlamışlar Avrupa merkez bankası ise piyasaya yüksek miktarda likit sürmüştür (ECB,2015. Ancak yapılan çalışmalar sınırlı bir etkiye sahip olmuş olup, Avrupa ekonomileri istenen performansı istenen düzeye gelmemişlerdir.

Türkiye ekonomisi açısından ise, İhracat gelirlerinin azalması ile ilgili olarak geliştirilebilecek en önemli politika, ihraç pazarlarını çeşitlendirmektir. Afrika ve Orta Doğu ülkeleri gibi krizden göreceli olarak daha az etkilenen ülkelere yönelik ihracat stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Böylece, ihracat düşüşü ve buna bağlı üretim ve istihdam düşüşü yaşanmayacak, Avrupa ekonomik krizi sebebiyle yaşanan daralma telafi edilebilecektir. Turizm konusunda AB dışındaki ülkelerde yürütülen tanıtım kampanyalarına hız verilmelidir. Yapılabilecek başka bir öneri de, Türkiye'nin AB ülkelerinin yaşadığı gibi bir krize yakalanmamak adına pro-aktif stratejiler geliştirmesinin sağlanmasıdır. Bunun için yapılabilecek en önemli şey, AB'de krize neden olan sonuçlardan kaçınmaktır. AB'de mali disiplinin kaybolması krizin en önemli nedeni olarak görülmektedir. Dolayısıyla, bütçe açıkları ve kamu borç yükü açısından Türkiye'nin AB karşısındaki başarılı durumunu sürdürmeye devam etmesi, AB borç krizinden etkilenme katsayısını azaltıcı tedbirler olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, iç talebi sürekli canlı tutmaya dönük politikalar da takip edilmelidir. Böylece dış şoklar karşısında ihraç ürünlerin talebinde ortaya çıkabilecek düşüşler, iç talebin yüksekliği sayesinde üretim ve istihdamda düşüğe yol açmayacaktır.

KAYNAKÇA

AB Genel Sekreterliği Ekonomik ve Mali Politikalar Başkanlığı, (2010), Küresel Krizin AB ve Aday Ülke Ekonomilerine Etkileri ve Gelecek Döneme İlişkin Beklentiler.

Akçay, Belgin (2008). *Avrupa Birliğinin Ekonomik Kriterleri ve Türkiye*, Maliye Dergisi Sayı:155

Akçay, Belgin (2006). Euro Alanının Ekonomisine İlişkin bir Değerlendirme, Ankara, Avrupa Dergisi, cilt 5, No:2, s-1

Ann Leahy, Seán Healy, and Michelle Murphy, (2014), The European Crisis And Its Human Cost A Call For Fair Alternatives And Solutions, Crisis Monitoring Report.

Baldwin, R.,&Wyplosz, C. (2004). *The economics of European integration*. London: McGraw-Hill.

Beukers, Thomas (2013), The Eurozone Crisis and the Legitimacy of Differentiated Integration, EUI Working Paper MWP 2013/36.

Ceserano, F. (2006a). Optimum currency areas: A policy view. *BNL Quarterly Review*, 59(239), 317-332.

Ceserano, F. (2006b). The origins of the theory of optimum currency areas. *History of Political Economy*, 38(4), 711-731

Coşkun, Evren (2012). *Optimum para alanları teorisi: Türkiye'nin Euro Bölgesine Uyumu Üzerine Bir İnceleme*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi C:2 , S:4

Coşkun, Evren (2012). *Optimum para alanları teorisi: Türkiye'nin Euro Bölgesine Uyumu Üzerine Bir İnceleme*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi C:2,S:4

Çenberci, Engin (2014), Euro'nun Geleceği Ve Grexit, Global Journal of Economics and Business Studies, Volume: 3 Issue: 6 (32-38).

Dedeoğlu, B. (2006). *Adım adım Avrupa Birliği*. İstanbul: Okumuş Adam Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri

Frankel, J. A. (1999). *No single currency regime is right for all countries or at all times*. National Bureau of Economic Research. Cambridge: NBER Working Paper Series.

Frankel, J. A., & Rose, A. K. (1998). The endogeneity of the optimum currency area criteria. *The Economic Journal*, 108, 1009-1025.

Grauwe, P. (1997). *The economics of monetary integration*. Oxford: Oxford university Press.

Hall Peter (2012), The Economics and Politics of the Euro Crisis, German Politics, Vol.21, No.4, December 2012, pp.355–371

Heisbourg, François (2012), *In the Shadow of the Euro Crisis, Survival* / vol. 54 no. 4, pp. 25–32

Heisbourg, François, (2014) The EU Without the Euro, Survival | vol. 56 no. 2 | April–May 2014 | pp. 27–48

Jones, Erik, (2013), *The Euro Crisis: No Plan B*, Survival | vol. 55 no. 3 | June–July 2013 pp. 81–94

Jones. Erik, (2009), The Euro and the Financial Crisis, Survival | vol. 51 no. 2 | April–May 2009, pp. 41–54

Kapusuz, Fatime, (2006), *Avrupa Birliği Uyum Sürecinin Türk Ekonomisine Etkileri: (1980 – 2006)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, Yüksek Lisans Tezi.

Kavcıoğlu, Şahap, (2014), Avrupa Birliğinde Euro Krizi ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, Maliye Finans Yazıları, Sayı: 101.

Kawai, M. (1987). Optimum currency areas. J. Eatwell, M. Milgate, & P. Newman içinde, *The New Palgrave: A Dictionary of Economic Theory and Doctrine*. London: The Macmillan Press.

Kibritçioğlu, Aykut, (2010), Effects of Global Financial Crisis on Turkey, Munich Personal Repec Archive, No. 29470.

Krugman, P. (1993a). *What do we need to know about the international monetary system*. Princeton: Princeton University

Kutlay, Mustafa, (2011), Usak Raporları No:11-01.

Mundell, R. A. (1961). A theory of optimum currency areas. *The American Economic Review*, 51(4), 657-665

Özalp, Hüseyin (2011). *Avrupa Parasal Birliği'nin Optimal Para Alanı Teorisi Çerçevesinde Analizi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana

ÖZKAN, İ (2008). *An empirical assessment of the optimum currency areas theory: Turkey and the emu countries*. *Economic Review* 01/2008; XIII(1):3-18.

Öztürk, Mustafa, Aras, Osman Nuri, Kadı, Osman Salih, (2012), *AB Borç Krizi Ve Bunun Türk Dış Ticaretine Olan Etkileri*, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 4, No 1, ISSN: 1309-8020

Pisani-ferry, Jean, (2010), Crisis in the Eurozone and how to Deal with It, Bruegel Policy Contribution,

Pisani-ferry, Jean, (2012) The Euro Crisis And The New Impossible Trinity, Bruegel Policy Contribution, no. 2012/01.

Pusat ,Feride (2013). *Optimum para alanı teorisi ve Ekonomik parasal birlik “Türkiye Analizi”* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans Tezi

Samsar, A. (2003), *Optimal Para Alanı Çerçevesinde Türkiye Analizi*, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB, İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara

Sauskas, Ramunas Vılpi, (2013). Eurozone Crisis and European Integration: Functional Spillover, Political Spillback?, *Journal of European Integration*, Vol. 35, No. 3, 361–373,

Savaş, V. F. (1999). *Çağımızın deneyi Euro*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Sever, Erşani, Demir, Murat, (2014), *Küresel Finansal Krizden Borç Krizine, Nedenler, Etkiler, Beklentiler*, Ekin Kitabevi Bursa,

Şimşek, Hamza (2005). *Optimum Para Sahası Teoremi Altında Türkiye'nin Avrupa Para Birliğine Uyumu*, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1:53-66

Urhan, Ümit Barış (2005). *Avrupa Parasal Birliği Türkiye Açısından Bir Optimum Para Sahası Mıdır?*, http://www.akademiktisat.net/calisma/ab_tr/ab_para_birlik_burhan.htm
E.T. 01.03.2015

Wright, Thomas (2013). *Europe's Lost Decade, Survival*, vol. 55 no. 6, 7–28

Ziya, Öniş, Kutlay, Mustafa, (2012), *Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Paradoksu: Avro Krizi ve Avrupa Birliğinin Geleceği*, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 33